

games with elements of sports to senior preschool children and on their ability to take into account the specifics of working with children have been described. The attention has been paid to important issues of the organization and use of games with elements of sports in preschool educational establishments. Perspectives for development of the problem under discussion have been suggested.

Key words: teaching and learning process, children of senior preschool age, games with elements of sports, gradual mastering the techniques, improvement of complex motions, teaching technology, research stages.

Отримано: 4.05.2016

УДК 373.2.015.31:796

С.М. Бабюк

ВПЛИВ ФІЗКУЛЬТУРНОЇ ГРАМОТНОСТІ БАТЬКІВ НА ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті автор аналізує експериментальну технологію фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку у взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї. Досліджено вплив фізкультурної грамотності батьків на фізичне виховання дітей старшого дошкільного віку.

Ключові слова: фізичне виховання, взаємодія, інтерес, фізична активність, сім'я, фізкультурна грамотність.

Одним із пріоритетних напрямів виховання дітей дошкільного віку вважається сприяння зміцненню здоров'я, загартовуванню організму, всебічному фізичному розвитку особистості. У контексті цього дослідження особливого значення набувають наукові праці, які доводять, що період дошкільного дитинства – відповідальний етап у забезпеченні належного фізичного та морального здоров'я людини, й найкращі умови для цього створюються в процесі фізичного виховання особистості, що є важливим компонентом підготовки дитини до активного життя та професійної діяльності (Л. Виготський, О. Запорожець, Е. Аркін, Т. Осокіна та інші).

Проблема фізичного удосконалення та збереження здоров'я дітей старшого дошкільного віку стала предметом дослідження вчених різних галузей науки, зокрема психологів (Л. Виготський,

О. Запорожець, О. Леонт'єв та інші), педагогів (В. Горіневський, А. Макаренко, П. Лєсгафт, А. Онопрієнко, О. Сухомлинський, К. Ушинський), фізіологів та медиків (І. Аршавський, Г. Апанасенко). Значну зацікавленість викликають праці Г. Агаєва, Е. Вільчковського, А. Вольчинського, Н. Денисенко, Т. Осокіної, Б. Сермеєва, Б. Шиян та інших, в яких обґрунтовується необхідність залучення усіх дієвих чинників системи фізичного виховання, в тому числі й виховного потенціалу сім'ї (В. Постовий, С. Жевага, Р. Поташнюк, М. Безруких, Е. Бондаревський, Л. Мовчан, О. Куц, В. Лєонова).

Для педагогічної громадськості думка про визначальний вплив сім'ї на розвиток особистості є безперечною. Для організації ефективного процесу виховання необхідно гармонізувати педагогічний вплив сім'ї та дошкільного закладу. Обидва види взаємодії спрямовані на досягнення головної мети – виховання здорової, життєрадісної, всебічно розвиненої дитини. Для забезпечення загальної лінії виховання необхідна систематична робота дитячого закладу з сім'єю.

Діти старшого дошкільного віку характеризуються великою природною руховою активністю. Цей факт є передумовою створення перспектив для міцного включення фізичної культури в спосіб життя дітей. Відомо, що вирішальний вплив у залученні дітей до фізичних вправ справляє особистий приклад батьків, їх ціннісні орієнтації, спільні заняття з дітьми, фізкультурно-спортивні уміння і фізкультурна грамотність, в тому числі правильна оцінка культурно-виховного впливу занять фізичною культурою і спортом. З огляду на вищезазначене, особливого значення набуває педагогічна взаємодія дошкільного навчального закладу і сім'ї у фізичному вихованні дітей старшого дошкільного віку. При умові взаємодії навчального закладу і сім'ї можна досягти позитивних результатів як у фізичному вихованні, так і у гармонійному розвитку особистості дитини. Саме тому педагогічні колективи, стурбовані станом здоров'я своїх вихованців і зацікавлені у наданні кваліфікованої допомоги батькам з формування та збереження здоров'я дітей, повинні взяти на себе освітню функцію, організувати роботу з батьками і тим самим сприяти підвищенню фізкультурної грамотності батьків, зміні ставлення до фізичного виховання.

Проблему оптимізації фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку дошкільний навчальний заклад може вирішити через залучення до взаємодії сім'ї. Дослідники Е. Вільчковський, Н. Денисенко, Б. Сермеєв відзначають необхідність реалізації всіх дієвих чинників системи фізичного виховання, в тому числі і виховного потенціалу сім'ї, що дає можливість впливати на організм дитини не епізодично, а перманентно [2; 3].

Передумови для занять фізичними вправами, потреба в активній руховій діяльності найлегше формуються і повинні бути сформовані в дошкільному віці, стверджують Е. Вільчковський, Н. Денисенко, Т. Дмитренко, О. Богиніч та ін. У той самий час організація подібної роботи з батьками вимагає проведення спеціальних досліджень. Поза увагою авторів залишилися питання технології фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку у взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї, що і стало метою дослідження у даній статті.

Експериментальна робота щодо фізичного виховання дітей досліджуваного віку у взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї була побудована з урахуванням результатів вихідних обстежень. На початковому етапі фізкультурно-оздоровчої роботи для дітей експериментальної групи створювалися сприятливі умови для подолання невпевненості у виконанні тієї чи іншої вправи, використовувались стимулюючі впливи, які викликали збудження позитивних емоційних переживань і мотивів до занять фізичними вправами. В ході фізкультурно-оздоровчої роботи необхідно підтримувати інтерес дітей до занять і таким чином планувати фізкультурно-оздоровчу роботу, щоб діти постійно відчували позитивну динаміку свого фізичного розвитку, рухової підготовленості. У дослідженнях Н. Денисенко розкрита роль інтересу у вихованні позитивного ставлення до занять фізичною культурою. Н. Денисенко стверджує, що розвиток інтересу дітей до занять фізичними вправами обумовлює активність дітей. Адже охоче і старанно дитина робить те, що становить для неї інтерес [3, с.128]. Батьки застосовували зовнішні стимули для виховання у дітей інтересу до фізкультурно-оздоровчої діяльності. Основними серед них були такі: створення ситуації успіху, заохочення, переконання словом і прикладом, оцінка результатів діяльності. Цьому також сприяли створення загальної позитивної атмосфери під час занять фізичними вправами; доброзичлива співпраця батьків та дитини у процесі навчання; допомога батьків порадами, які підводили дитину до самостійного виконання фізичних вправ; емоційність мовлення батьків; застосування цікавих ігор, змагальних ситуацій, тощо.

Для подолання переживання та страху дітей під час виконання фізичних вправ, невпевненості у своїх силах, які були викликані тривалою відсутністю успіху, на спільних заняттях створювались такі навчальні ситуації, в яких дитина досягає успіху. Підтриманню бажання займатися фізичною культурою сприяло також ведення обліку особистих досягнень дитини. Для цього кожній дитині були розроблені індивідуальні завдання в залежності від рівня рухової підготовленості, які були для дитини особистою перспективою. Перевага такого підходу

полягала в тому, що за умов систематичності та сумлінного ставлення до занять кожна дитина могла покращити свій результат. Завдяки тому, що дитина залежно від своїх вихідних фізичних даних досягала мети поступово, відкривалася можливість забезпечити їй успіх незалежно від рівня особистої рухової підготовленості. Для гарантії успіху батькам потрібно було знати можливості своєї дитини, виправляти недоліки, встановлювати їх причини й знаходити способи для їх усунення. Цьому сприяло також визначення обсягів навантажень та термінів виконання індивідуальних завдань, які поступово ускладнювалися. Якщо ж дитина не справлялась з поставленим завданням у строк, то спільно з батьками вони шукали причини неуспіху й визначали нові строки досягнення запланованого результату.

У процесі проведення фізкультурно-оздоровчих занять у сім'ї широко застосовувалося заохочення, позитивні оцінки діяльності дітей дорослими. Суть цього стимулу полягала у спонуканні дитини до активного, зацікавленого оволодіння навчальним матеріалом. Основними видами заохочення дитини під час занять фізичними вправами були довіра батькам, похвала, подяка тощо. З метою забезпечення ефективності заохочення дітей батьки дотримувалися таких вимог: застосовували диференційований підхід; враховувалися досягнення, які були результатом власних зусиль і старанності дошкільника у виконанні індивідуальних завдань; додержувалися гласності в заохоченнях; знаходили об'єктивні підстави для заохочення; аргументували кожне заохочення і супроводжували його вказівками на те, що можна й потрібно зробити краще; досягали того, щоб заохочення було якомога конкретнішим і об'єктивнішим; домагалися обґрунтованості і справедливості заохочення з тим, щоб воно сприяло не тільки виконанню дітьми навчальних завдань, але й прояву в них працелюбності, ініціативності та інших позитивних якостей; враховували особистісні та індивідуальні якості дітей.

Для розвитку стійкості позитивних емоційних переживань дітей і виховання у них мотивів до занять застосовувалося переконання словом і власним прикладом батьків. Для переконання словом використовували такі прийоми, як роз'яснення, доказ, вказівка на практичне застосування вправ. Застосування вказаних прийомів мало на меті поглиблення знань дітей про зміст, призначення вправ та способи їх виконання. Ці прийоми сприяли активізації вольових зусиль, утвердженню у свідомості дошкільника впевненості у своїх силах, доступності в оволодінні фізичними вправами та закріплення їх як звичних дій. Загальне уявлення про вправу допомагало дитині виконати рухову дію без суттєвих помилок. При цьому в неї виникали

емоції радості, успіху, досягнення мети, що позитивно впливало на ставлення до рухової дії. За таких умов вона ставала для дитини цікавою і це спонукало її до повторення вправи, щоб знову пережити приємні емоції.

Експериментальна методика передбачала вивчення фізичних вправ у такій послідовності: назва вправи і визначення її місця у комплексі, роз'яснення, вказівка на практичне застосування, показ і багаторазове повторення вправи. При цьому батьками ставилося конкретне навчальне завдання, висувалися вимоги й здійснювався спільний з дітьми пошук оптимального способу його вирішення. Це сприяло засвоєнню, закріпленню та запам'ятовуванню старшими дошкільниками рухової дії на тривалий час. Експериментальна робота показала, що батьки за допомогою використання цих прийомів допомагали дітям зрозуміти важливість і необхідність самостійного повторення вправ у режимі дня. Усвідомлюючи значення навчального матеріалу, діти намагалися подолати пасивність і самостійно повторювали вивчені вправи. Для їх закріплення дітям давалося завдання розповісти про порядок виконання вправ, їх вплив на організм та практичне застосування у повсякденному житті.

На процес фізичного виховання впливають емоційні переживання дитини. Е. Вільчковський визначив ефективні шляхи формування емоційної сфери старшого дошкільника у процесі фізичного виховання, виявив роль деяких складних моральних почуттів і вольових рис характеру та визначив раціональні методи їх виховання у дитини в процесі занять фізкультурно-оздоровчою діяльністю. На думку автора, повнота і глибина формування позитивних емоцій, почуттів і морально-вольових якостей дітей старшого дошкільного віку перебувають у прямій залежності від конкретних умов організації навчально-виховного процесу та створення відповідного оздоровчого середовища у сім'ї. Він відзначив, що за умов умілої, методично правильної організації виховання у дітей створюються оптимальні емоційні стани, що сприяють засвоєнню ними відповідних знань, позитивно впливають на процес формування рухових навичок. І навпаки, астенічні емоції демобілізують вольові зусилля дітей, знижують їхню рухову активність, гальмують процес формування правильних рухових навичок [2; с. 35]. Учений стверджує, що найефективнішим засобом формування емоційної сфери дошкільників у процесі фізичного виховання є змагальний метод проведення занять, який сприятливо впливає на швидкість рухових реакцій, зростання м'язової сили, покращення координації рухів, підвищення здатності до сприйняття і відтворення рухів та формування рухових навичок. О. Смірнов

звернув також увагу й на те, що головна роль у створенні оптимальних емоційних станів дітей засобами фізичної культури належить батькам, їхнім особистісним якостям, педагогічній майстерності та досвіду [4].

На наступному етапі основна увага приділялася розвитку когнітивного компонента, який передбачав засвоєння дітьми системи знань з фізичного виховання. Цей компонент оптимально поєднував роботу з формування у дітей всебічних знань з фізичного виховання з розвитком переконань у необхідності займатися ним. Для цього під час занять, бесід, перегляду відповідних програм, тощо проводились так, щоб у дітей закріплювалося усвідомлене бажання займатися фізичними вправами. З цією метою батьки під час занять щоразу, пропонуючи дітям відповідні завдання, звертали увагу на перспективні цілі, пов'язані з необхідністю розвитку основних рухових якостей та підвищення рухової підготовленості; пояснювали правила і методи виконання фізичних вправ безпосередньо в процесі навчання, досягаючи свідомого засвоєння дітьми основних вимог правильного виконання вправ; створювали такі ситуації, які спонукали дітей до набуття і застосування знань у процесі здійснення контролю та допомоги, самостійного вивчення фізичних вправ та виконання індивідуальних завдань, тощо.

У фізичному вихованні дітей у сім'ї важливу роль відіграє озброєння дітей елементарними знаннями з фізичної культури. На цьому наголошують Е. Вільчковський, Н. Денисенко, В. Усаков та ін. Автори підкреслюють, що від вирішення освітніх завдань залежить успішне здійснення й інших функцій фізичного виховання дитини. Чим більше знань засвоюють діти, тим глибше у них розвивається абстрактно-теоретичний компонент рухової діяльності, вищими є результати у формуванні умінь і навичок, розвитку рухових якостей [5].

Під час засвоєння дітьми старшого дошкільного віку теоретичних знань з фізичного виховання батьки часто застосовували коментування, поєднували розповідь з демонстрацією вправ. Вони роз'яснювали і доводили користь фізичних вправ, які необхідно було виконати на занятті, коментували техніку їх виконання, вказували на допущені помилки та у кінці показу пояснювали шляхи їх виправлення. Після цього батьки поступово залучали до коментування вправ дітей, давали їм спеціальні завдання, виконання яких сприяло закріпленню отриманих теоретичних знань. Засвоєними вважалися ті знання, які діти міцно запам'ятали, могли вільно передати словами та вміли самостійно застосувати на практиці.

Проведення різних форм роботи з фізичного виховання за експериментальною методикою сприяло формуванню у дітей системи знань з фізичного виховання, забезпечувало їхню високу розумову

активність. Отримані знання діти застосовували під час виконання наступних завдань, у самостійній роботі, а їхні досягнення у цій роботі батьки оцінювали у подальших заняттях. В процесі вивчення вправи їм ставилося завдання подумати, чому результат при виконанні тої чи іншої рухової дії покращується від заняття до заняття; за рахунок яких прикладених м'язових зусиль виконується певна рухова дія, тощо. Активна розумова діяльність дітей старшого дошкільного віку під час вивчення вправи була важливою умовою усвідомленості рухових дій, розвитку довільного керування рухами, підготовки дітей до самостійного виконання вправи у режимі дня. За допомогою пояснення і показу батьки допомагали дітям включити раніше вивчені елементи у нову, складнішу вправу, що формувало у них уміння застосовувати набуті знання у неосвоєних діях.

З метою оптимізації процесу виховання та свідомого ставлення дітей старшого дошкільного віку до занять фізичною культурою на кожному занятті, поряд з засвоєнням теоретичних відомостей, забезпечувалося свідоме вивчення ними нових рухових дій. Діти разом з засвоєнням вимог правильного виконання рухових дій з'ясовували, як впливає на розвиток організму певна вправа. Такі знання дозволяли їм свідомо виконувати вправи, здійснюючи при цьому аналіз і корекцію помилок й оцінювати ефективність своїх дій. Вивчення вправ за експериментальною методикою передбачало отримання дітьми досліджуваного віку знань про вплив фізичних вправ на організм; назви вправ, рухів, вихідних і кінцевих положень та характеристику рухів; правильне виконання вправ; утримання правильної постави, дихання; прийоми самооцінки вправ, що виконувались; правила самостійних занять фізичними вправами. При цьому батьки домагалися від дітей застосування в рухових діях мовлення і мислення. Це досягалося шляхом широкого використання при вивченні дітьми фізичних вправ словесних методів навчання. Ефективними прийомами формування у старших дошкільників знань про рухові дії були: словесний опис вправ, розповідь про вимоги щодо їх правильного виконання, виявлення недоліків у своїх діях тощо.

Проведена мотиваційна робота та озброєння дітей системою знань з фізичного виховання забезпечили у них перехід від ситуативно-пасивного до активно-позитивного ставлення до занять фізичними вправами. При подоланні цього типу ставлення великого значення набула робота щодо виховання у дітей інтересу до занять фізичними вправами, розвитку практичних умінь до самостійних занять.

Основними методами та прийомами розвитку у дітей старшого дошкільного віку на заняттях інтересу до занять фізичними вправами

були ті, що забезпечували стійкість і усвідомленість засвоєних знань та умінь; враховували особистісні та індивідуальні особливості дітей; сприяли розвитку в них здатності до самовиховання; виховували у дітей свідомість та активність до фізкультурно-оздоровчих занять. Ефективність використання зазначених методів та прийомів залежала від їх раціонального поєднання. Оптимальною послідовністю роботи при цьому була така: роз'яснення – доказ – показ – практичне виконання вправ з обов'язковим інструктажем, у процесі якого визначалося дозування навантаження, темпу виконання вправ тощо. Це дозволяло планомірно формувати стійкий усвідомлений інтерес дітей до занять з фізичними вправами.

Поряд з активізацією пізнавальної діяльності дітей старшого дошкільного віку у процесі виконання регламентованих вправ, спрямованих на досягнення поставленої мети, батьки широко застосовували і більш вільну в цьому плані ігрову діяльність. У рухливих іграх дітям надавалася можливість творчо здійснювати свої рухові дії в межах установлених правилами гри порядку. Завдяки цьому вони виявляли свої рухові здібності за власними внутрішніми спонуканими, глибоко переживали особисті успіхи, активно прагнули вдосконалювати свої дії. Це поступово переносилося на їхню повсякденну життєдіяльність, яка ставала більш творчою і цілеспрямованою.

Для виховання активності у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності батьки використовували схильність дітей досліджуваного віку до виявлення самостійності. Вони створювали на заняттях такі ситуації, в яких діти реалізовували цю схильність і завдяки цьому розвивали свою готовність до самостійних занять фізичними вправами. Батьки спонукали дітей до проявлення самостійності такими завданнями, які вимагали самостійного вибору способу дій і застосування засвоєних знань та рухових умінь на практиці. Для цього дітей залучали до оцінювання правильності власних рухів, самостійно виконувати ті чи інші рухові дії та різноманітні ігрові завдання.

Таким чином, використання описаної вище системи розвитку кожного компонента фізичної вихованості дітей старшого дошкільного віку у сім'ї дозволило батькам знаходити оптимальні шляхи його виховання у процесі виконання різних форм фізичного виховання у сім'ї. Виходячи з цього, спеціальні виховні засоби підбиралися батьками з урахуванням особистісних та індивідуальних якостей кожної дитини, а також результатів обстежень рівнів фізичного розвитку, рухової підготовленості, ступеню оволодіння основними рухами, рівнем знань

дітей, станом здоров'я. Це створювало сприятливі умови для організації процесу фізкультурно-оздоровчої діяльності у сім'ї.

Список використаних джерел:

1. Богініч О.Л. Педагогічні умови підвищення рухової активності дітей 4-5 років на заняттях з фізичної культури : автореф. дис....канд.пед. наук / О. Л. Богініч – К., 1997. – 24 с.
2. Вільчковський Е.С. Організація рухового режиму дітей у дошкільних навчальних закладах : навч.-метод. посіб. / Е. С. Вільчковський, Н. Ф. Денисенко – Тернопіль : Мандрівець, 2008. – 128 с.
3. Денисенко Н.Ф. Педагогические условия активизации двигательного режима детей 5-6 лет в детских учреждениях : дис....канд. пед. наук / Н. Ф. Денисенко – К., 1994. – 152 с.
4. Смірнов О.Ф. Роль сім'ї в залученні дітей до занять фізичною культурою і спортом / О. Ф. Смірнов // Матеріали 3-ї Всеукраїнської наук.-практ. конф. «Роль фізичної культури в здоровому способі життя». – Львів, 1997. – С. 66-67.
5. Усаков В.И. Социально-педагогическая эффективность оздоровительной физической культуры в семье, детском саду и школе / В. И. Усаков // Физическая культура : воспитание, образование, тренировка. – 1999. – № 1-2. – С. 7-11.

The article focuses on the experimental technique of preschool children physical education in kindergarten through interaction of the establishment with the family. Parents' physical literacy influence on physical education of older pre-school children is analysed.

Pre-school children are characterized by high natural physical activity. This fact is a precondition for creating lasting prospective for physical culture inclusion into children's lifestyle. It is known that parents' personal example is the decisive influence in attracting children to exercise, parents' values, common activities with children, sports skills and physical education literacy, including the correct assessment of the cultural and educational impact of physical culture and sports. Hence, the pedagogical interaction of kindergarten and family in ensuring physical education of per-school children is particularly important. It is possible to achieve positive results both in physical education and harmonious development of the child if the interaction of the pre-school establishment and family is established.

Key words: physical education, interaction, interest, physical activity, family, physical education literacy.

Отримано: 20.04.2016